

4. Jozef – od sna k zodpovednosti za dom

Dovoliť Bohu stavať a budovať dom

Tieto texty duchovných obnov pre saleziánsku rodinu vznikajú pri príležitosti storočnice príchodu Saleziánov dona Bosca na Slovensko. Okrem toho však spolu so storočnicou saleziánov na Slovensku si pripomíname i dvesto rokov od sna dona Bosca z deviatich rokov.

Text

Mt 1,18-25

¹⁸ *S narodením Ježiša Krista to bolo takto: Jeho matka Mária bola zasnúbená s Jozefom. Ale skôr, ako by boli začali spolu bývať, ukázalo sa, že počala z Ducha Svätého.* ¹⁹ *Jozef, jej manžel, bol človek spravodlivý a nechcel ju vystaviť potupe, preto ju zamýšľal potajomky prepustiť.* ²⁰ *Ako o tom uvažoval, zjavil sa mu vo sne Pánov anjel a povedal: „Jozef, syn Dávidov, neboj sa prijať Máriu, svoju manželku, lebo to, čo sa v nej počalo, je z Ducha Svätého.* ²¹ *Porodí syna a dáš mu meno Ježiš; lebo on vyslobodí svoj ľud z hriechov.“* ²² *To všetko sa stalo, aby sa splnilo, čo Pán povedal ústami proroka: ²³ „Hľa, panna počne a porodí syna a dajú mu meno Emanuel,“ čo v preklade znamená: Boh s nami.* ²⁴ *Keď sa Jozef prebudil, urobil, ako mu prikázal Pánov anjel, a prijal svoju manželku.* ²⁵ *Ale nepoznal ju, kým neporodila syna; a dal mu meno Ježiš.*

Kontext

Verše 18-25 prvej kapitoly Matúšovho evanjelia sú pokračovaním rodokmeňa Ježiša Krista (Mt 1,1-17). V tomto rodokmeni je reťaz generácií, kde dominujú postavy otcov, prerušená vo v. 16 postavou matky: *„Jakub mal syna Jozefa, manžela Márie, z ktorej sa narodil Ježiš, nazývaný Kristus.“*

Evanjelista teda vo vv. 18-25 vysvetľuje, čo znamená, že Ježiš sa narodil z Márie a prerozpráva jeho narodenie: *„S narodením Ježiša Krista to bolo takto...“*. Aj keď Mária, Ježišova matka, má centrálnu pozíciu v celej rozprave, protagonistom týchto veršov, tak ako aj celého opisu *Ježišovho detstva* v Matúšovom evanjeliu, je Jozef (Mt 1 – 2). Jeho si Pán tajomne vedie ako otca rodiny cez svojho anjela v snoch (porov. 2,13. 19-20. 22).

Táto stať o Ježišovom detstve pokračuje príbehom o mudrcoch od východu (Mt 2,1-12), v ktorom rozprava o narodení vyvrcholí tým, že ho cudzinci rozpoznajú ako veľkého Izraelského kráľa.

Prehĺbenie textu

Úvodné verše 18-19 nás vovádzajú do príbehu a predstavujú dve dôležité postavy: Máriu a Jozefa. Mária je vo v. 18 nazvaná ako *zasnúbená (mnestheuo)* Jozefovi. Tento termín vyjadroval manželstvo, ktorému chýbalo spoločné bývanie. To znamená, že sa jednalo o riadny zväzok, ktorý bol už uzavretý. Medzi týmito dvoma etapami (zasnúbenie a spoločné bývanie) sa udeje neočakávaná udalosť: *„Skôr, ako by boli začali spolu bývať, ukázalo sa, že počala z Ducha Svätého“*. Evanjelista Matúš nám nepribližuje ďalšie podrobnosti tejto udalosti, ani nám nepribližuje reakciu Márie, a dokonca ani možný dialóg medzi Máriou a Jozefom. Jeho jediný zámer je poukázať na pôvodcu takéhoto počatia – Ducha Svätého.

Jozef je vo v. 19 predstavený ako človek *spravodlivý (dikaios)*, to znamená: človek, ktorý túži vo všetkom plniť Božiu vôľu. Táto jeho túžba je vystavená neočakávanej dileme: zverejniť túto anomáliu a vystaviť tak svoju snúbenicu – manželku obvineniu z cudzoložstva, čo by mohlo mať za následok aj trest smrti (porov. Lv 20,10), alebo celú situáciu, ktorá sa javí ako cudzoložstvo, prijať na seba. V celej tejto situácii sa Jozefovi zdá, že *prepustiť (apoluo) potajomky* Máriu, bez vystavenia potupy, je najlepšie riešenie. Jozefova reakcia je reakciou človeka, ktorý sa nachádza pred nevídanou udalosťou. Udalosťou, ktorá má pôvod a príčinu v Bohu, ale presahuje možnosti a očakávania človeka.

Verše 20-21 sú prerozprávaním sna, ktorý je opísaný nie tak obrazmi, ako skôr prorockým slovom odovzdaným cez anjela. Toto slovo – pre Jozefa, ktorý hľadal vo všetkom Božiu vôľu – začína povzbudením „*neboj sa*“. Toto oslovenie, tento príkaz, je v Starom zákone u prorokov vždy úvodným povzbudením vtedy, keď Boh vyjaví svoje slovo, ktoré má za cieľ oznámiť spásu (Porov. Iz 7,4; 10,24; 37,6; 41,10). Povzbudenie anjela „*neboj sa*“ pokračuje pozvaním „*prijať Máriu*“. Slovo prijať (*paralambano*¹) môžeme doslovne preložiť i ako *zobrať so sebou* Máriu a to, čo v nej Pán započal. Celé anjelove pozvanie môže byť teda zhrnuté do jedného slova a tým je **zodpovednosť**. To znamená schopnosť odpovedať alebo **spolu-odpovedať** na Pánovo slovo, teda na jeho osobitné povolanie. Anjel vo sne zdôvodňuje svoje pozvanie a vyjavuje Jozefovi, čo sa udialo: „*lebo to, čo sa v nej počalo, je z Ducha Svätého*“. Nasledujúci verš: „*Porodí syna a dáš mu meno Ježiš; lebo on vyslobodí svoj ľud z hriechov*“, je vysvetlením zodpovednosti – *spolu-odpovede*, ku ktorej je Jozef povolaný.

Verše 22-23 sú anjelovým hlbším vysvetlením toho, čo sa deje, pričom sa odvoláva na slávnu mesiášsku stať u proroka Izaiáša (7,14). „*To všetko sa stalo, aby sa splnilo (naplnilo), čo Pán povedal ústami proroka*“. Ak v predchádzajúcich veršoch bol Jozef oslovený „*Jozef, syn Dávidov*“ – teda syn veľkých prisľúbení, teraz anjel poukazuje na to, že tieto veľké prisľúbenia sa naplňajú: „*Hľa, panna počne a porodí syna a dajú mu meno Emanuel*.“ Citovanie tohto verša z úst anjela potvrdzuje, že Máriino panenské počatie je centrálnou súčasťou Božieho diela spásy.

V nasledujúcich veršoch 24-25 je celá dilema vyriešená. Jozef nasleduje anjelove usmernenia a *prijme (paralambano)* Máriu, ona porodí dieťa bez toho, aby ju Jozef poznal a *dá mu meno Ježiš – Boh spasí*.

¹ Grécke slovo *paralambano* môže byť preložené aj ako 1. prijímať, preberať, dediť; 2. dostávať; 3. učením prijímať; 4. brať so sebou; 5. brať si na pomoc. (Porov. H. PANCOVÁ, *Grécko-slovenský slovník*, Bratislava 2012.)

Na zamyslenie

Rozprávanie evanjelistu Matúša je zamerané osobitne na Jozefa. V celom tomto príbehu od dilemy až po vyriešenie môžeme nájsť niekoľko zaujímavých podnetov.

Jozef je predstavený ako **spravodlivý**, ako človek, ktorý hľadá Božiu vôľu a toto hľadanie je oporným bodom v každom jeho rozhodovaní. Práve táto jeho nadobudnutá vlastnosť mu pomôže rozoznať a prijať Božie pôsobenie v tom, čo sa udialo jeho snúbenici – manželke. Evanjelista Matúš spája túto jeho spravodlivosť s jeho zvláštnou citlivosťou a rozhodnutím nevystaviť Máriu novej potupe.

Prítomnosť snov v živote Máriinho ženícha nie je len odvolaním sa na starozákonnú postavu iného Jozefa – Jakubovho syna, ale poukazuje na dôležitú skutočnosť. Sen je znakom otvorenosti a **predispozície** na Božie pôsobenie. Práve preto je v Písme i v starobyľom Blízkom východe sen považovaný za priestor, v ktorom sa zjavuje Boh. Môžeme tak povedať, že spolu s túžbou hľadať Božiu vôľu, je v Jozefom živote otvorenosť na Božie pôsobenie a práve preto Boh môže konať v sne cez anjela.

Tieto dva postoje (*spravodlivosť* a *otvorenosť* na Pánove pôsobenie) vyústia do **poslušnosti** Pánovmu slovu. Ak Jozefova *spravodlivosť* poukazuje na hľadanie Božej vôle vo všetkom, tak jeho poslušná odpoveď na Pánovo slovo vo sne hovorí o jeho pripravenosti, s ktorou je ako Máriin ženích schopný radikálne zmeniť svoje plány a prijať do svojho života neslýchanú novosť s koreňmi dávno v minulosti (Iz 7,19), ale ešte nikdy neuskutočnenú.

Ďalší zaujímavý podnet môžeme nájsť za oslovením „*Jozef, syn Dávidov*“. Ak v minulosti kráľ Dávid chcel **postaviť Pánovi dom**, tak je to práve teraz Jozef, syn Dávidov, ktorý je pozvaný byť spoluzodpovedný za ten dom, ktorý stavia Boh. Vtedy Boh ústami proroka Nátana povedal Dávidovi: „*Nie ty mi postavíš dom, v ktorom mám bývať! ... Pán postaví dom tebe. Až sa tvoje dni doplnia a pôjdeš k svojim otcom, ustanovím po tebe tvojho potomka, ktorý bude z tvojich synov, a upevním jeho kráľovstvo. On mi postaví dom a ja upevním jeho kráľovstvo naveky*“ (Porov. 1Krn 17,4; 10-12). Dovoliť Bohu, aby staval dom a spolupracovať na tejto jeho stavbe znamená kráčať cestou spravodlivosti a poslušnosti Pánovmu slovu ako Jozef.

K modlitbe

Don Bosco mal vo veľkej úcte sv. Jozefa a v každom kostole, ktorý dal postaviť, chcel, aby bol aj jemu zasvätený oltár. To, čo spája charizmu oboch svätcov (a aj saleziánskej rodiny so sv. Jozefom), sú sny, ktoré ich otvárajú Božiemu pôsobeniu. No viac ako sny ich spája život darovaný Márii. Sv. Jozef je prvým a par excellence mariánskym svätcom, ktorého don Bosco nasleduje. Slovo *prijať* znamená v gréčtine aj *dediť*. Obaja sa tak vďaka bezpodmienečnému prijatiu Márie, s túžbou chrániť ju, aby nikdy nebola poškodená jej česť, stávajú jej duchovnými dedičmi, ako aj jej potomstva. Ani jeden z nich nie je fyzickým otcom, ale na oboch sa napĺňa prísľub Abrahámovho potomstva, ktoré trvá do dnešných dní, a aj saleziánska rodina má

podiel na tomto prisľúbení, ktoré je veľké ako počet hviezd na nebi. Preto sme pozvaní sa radovať, že vďaka Nepoškvrnenej máme účasť na dávnych prisľúbeniach, že v nej sa naplno ukázal pravý chrám, keď si Boh z ľudského tela postavil svoj dom. Chráňme si Máriu a prosme ju, aby aj nám pomohla pripraviť naše srdce, aby sa po jej vzore tiež stalo „domovom“ pre Boha. A ak si k nej cestu ešte hľadáme, môže nám ju pomôcť nájsť práve sv. Jozef.

Jozefova dilema je dilemou veriaceho človeka, ktorý stojí pred tajomným Božím pôsobením a má ťažkosť porozumieť Pánovým cestám. Toto tajomné Božie pôsobenie prináša v sebe neslýchanú novosť. Novosť, ktorá má svoje korene v minulosti a postupne odhaľuje spásonosný zámer.

Aj my sme pozvaní dovoliť Bohu **budovať svoj dom** a zároveň byť spoluzodpovední za toto jeho dielo spásy. V modlitbe si môžeme prosiť o dve veci. O dar **rozlišovania**, to znamená pohľad, ktorý je schopný rozoznať znamenia Božieho pôsobenia bez toho, aby sme si ich pletli s inou realitou. A tiež prosiť o schopnosť strážiť si **pamäť** na tajomné Božie pôsobenie. Boh vždy určitým spôsobom koná tajomne, zvrchovane, nepredvídateľne, ale napriek tomu nechá človeku schopnosť rozoznať, síce nie bez námahy, jeho spásonosné pôsobenie práve cez dar rozlišovania a schopnosť pamätať. Nebojme sa zobrať so sebou do našich dilem viery a spoluzodpovednosti za dom Máriu, matku Toho, ktorého meno je *Boh spasí* a s Ním všetkých tých, ktorých nám On sám pošle.